

Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu'nda Görüşmeleri Devam Eden

21.02.2018 Tarihli

"298 SAYILI SEÇİMLERİN TEMEL HÜKÜMLERİ VE SEÇMEN KÜTÜKLERİ HAKKINDA KANUN İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ"

Hakkındaki Görüşlerimiz

Teklifin genel gerekçesinde belirtildiği üzere, Anayasa'nın 67'nci maddesinde yer alan seçimlerin serbestliği ve gizli oy ilkeleri, seçimlerin güvenli ve huzurlu bir ortamda gerçekleşmesi ile seçmenin hiçbir etkiye ve baskıya maruz kalmadan hür iradesini sandığa yansıtabilmesinin teminatıdır.

Söz konusu teklifte yer alan 26 maddeden 15'i, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da ("298 sayılı Kanun" olarak anılacaktır) değişiklik yapılmasını öngörmektedir. Bu görüş metninde, yalnızca söz konusu kanunda değişiklik öngören maddeler hakkında görüş bildirilecektir.

- **MADDE 1-** 26/04/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiş ve ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır."Aynı binada oturan seçmenler, hane bütünlüklerinin korunması ve aynı seçim bölgesinde kalmaları şartıyla, farklı sandık bölgelerine kaydedilebilir."
- 298 sayılı Kanun'un 5'inci maddesinin ikinci fıkrasının kaldırılması sonucunda, "mesafe durumu" ve "ulaşım güçlükleri" ibarelerinin de madde metninden çıkarılması öngörülmektedir. Bu durum, farklı sandık bölgelerine kaydı yapılan seçmenler açısından mağduriyet yaratabilecek niteliktedir. Bu ibarelerin metinde kalması uygulamada seçmenlere kolaylık sağlayacaktır.

Askiya çıkarılan seçmen listelerinin itiraz süresi dolmadan kontrol edilmesi, bu değişiklikle birlikte, çok daha büyük önem kazanmıştır.

- **MADDE 2-** 298 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin birinci fıkrasına (14) numaralı bentten sonra gelmek üzere aşağıdaki bentler eklenmiş ve mevcut (15) numaralı bent (18) numaralı bent olarak teselsül ettirilmiştir.
"15. Seçim türüne göre sandık bölgesi seçmen sayısını belirlemek.
16. Seçim güvenliği açısından gerekli görülmesi durumunda, vali veya il seçim kurulu başkanının oy verme gününden en geç bir ay önce talepte bulunması halinde, o yerdeki sandıkların en yakın seçim bölgelerine taşınmasına, sandık bölgelerinin birleştirilmesine, muhtarlık seçimleri hariç olmak üzere seçim bölgelerinin birleştirilmesi ile seçmen listelerinin karma şekilde düzenlenmesine ve bu hususların ilanına karar vermek.
17. Hastalığı veya engeli sebebiyle yatağa bağımlı olan seçmenlerin, muhtarlık seçimleri hariç, oy kullanmalarını sağlamak için seyyar sandık kurulu kurulmasına, oy kullanılmasına, sayım ve döküm ile birleştirme işlemlerine ilişkin usul ve esasları belirlemek."
- Sandıkların taşınmasını öngören 16. bent eklemesi uyarınca farklı bir seçim bölgesine gitmek zorunda olmak, olası mesafe ve ulaşım zorluklarından dolayı seçmenin oy kullanma eğilimini

olumsuz yönde etkileyebilecektir. Ayrıca, mesafe ve ulaşım zorluğu konularında çözüm üretilse dahi, teklif uyarınca, seçmenlerin kendilerini hangi bölgede etki ve baskı altında hissedeceğine, seçmen iradesinden bağımsız olarak, idarece atanan “Vali (İç İşlerine Bakanlığına Bağlı)” veya il seçim kurulu başkanının talebi üzerine Yüksek Seçim Kurulu karar vermektedir. Söz konusu değişiklik teklifi, bu yönüyle, teklifin gerekçesinde vurgulanan “seçmenlerin, seçme haklarını, hiçbir etki ve baskı altında kalmadan kullanabilmeleri amacı” ile örtüşmemektedir.

17. bent teklifi ise, hastalığı veya engeli sebebiyle yatağa bağımlı olan seçmenlerin oy kullanacağı seyyar sandık uygulamasına dair usul ve esasların Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirleneceğini öngörmektedir. Hastalığı ve engeli sebebiyle yatağa bağımlı olan seçmenlerin oy kullanmasına yönelik düzenlemeler olumlu olmakla beraber seyyar sandık uygulamasında ortaya koyulacak koşullar ile mevcut durumda sandık alanında oluşturulan koşullar ve güvenceler kaçınılmaz olarak birbirinden farklı olacaktır. Anayasa'nın 67. maddesi ile güvence altına alınan serbest, eşit ve gizli oy ilkelerinin seyyar sandık uygulamasında fiilen sağlanıp sağlanmadığının denetimi, ayrıntılı yasal düzenleme gerektiren bir konudur. Seçmenin her türlü baskıdan uzak şekilde, gizli oy kullanmasını temin etmeye yönelik yasal düzenlemeler getirilmeli; demokratik seçimlerin olmazsa olmazı konumundaki sandık alanındaki kamu denetiminin, seyyar sandık uygulamasında da uygulanması için mümkün olan tüm tedbirler (örneğin birbirleriyle ittifak ilişkisi içerisinde olmayan en az 3 farklı parti müşahitinin de seyyar sandık uygulamasında sürekli olarak bulunmasının zorunlu tutulması gibi) alınmalıdır. Teklif henüz yasalaşmadığından seyyar sandıklara ilişkin seçmen listelerinin nasıl oluşturulacağı bilinmemekle birlikte, madde teklifinin seçim mevzuatına hakim olan seçimin devamlılığı (bölünmezliği) ilkesi ile nasıl bağdaşacağı öngörülememektedir. Diğer yandan, maddede seçim materyallerinin (sandık kurulu mührü, boş oy pusulaları vb) tüm gün muhafazası için özel bir güvenlik tedbiri öngörülmemiş olup değişiklik teklifi, bu yönüyle, seçime duyulan güven açısından soru işaretleri yaratabilecek niteliktedir.

- **MADDE 3-** 298 sayılı Kanununun 22 nci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Sandık kurulu başkanının belirlenmesi:

Madde 22– İlçede görev yapan tüm kamu görevlilerinin listesi, mülki amir tarafından yerleşim yeri adresleri esas alınmak suretiyle ilgili ilçe seçim kurulu başkanlıklarına gönderilir. İlçe seçim kurulu başkanı, bu kamu görevlileri arasında ihtiyaç duyulan sandık kurulu başkanı sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekmeyle tespit eder ve bu kişiler arasından mani hali bulunmayanları sandık kurulu başkanı olarak belirler. Sandık kurulu başkanının göreve gelmemesi halinde, kamu görevlileri arasından belirlenen üye, bu üyenin de bulunmaması durumunda en yaşlı üye kurula başkanlık eder.”

- Teklifin bu maddesinde, oluşturulan kamu görevlisi listesinden ad çekilerek sandık başkanı görevlendirmesi yapılacağı öngörülmekle birlikte, bu usule dair herhangi bir uygulama ayrıntısı verilmemiştir. Listenin oluşturulmasında ve ad çekme ile seçmede kamu görevlilerinin iradesi büyük önem taşımaktadır.

Diğer yandan, teklif metninin birçok bölümünde atıf yapılan “liyakatli görevli” için herhangi bir tanım getirilmemiştir. Sandık kurulu başkanı olarak görevlendirilmesi öngörülen kamu görevlilerinin seçim günü işlemlerine ve yetkilerine ilişkin olarak alacakları eğitim, güvenilir ve huzurlu bir seçim ortamı için ve seçim günü yaşanabilecek aksaklıkları önlemek bakımından büyük önem taşımaktadır. Söz konusu eğitimlerin Yüksek Seçim Kurulu tarafından özenle denetlenmesi, en hassas noktalardan birisidir.

- **MADDE 4-** 298 sayılı Kanununun 23 üncü maddesinin altıncı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. “İlçe seçim kurulu başkanı, sandık kurulunun kalan bir asıl ve bir yedek üyesini belirlemek için önce, 22 nci maddenin birinci fıkrası hükmü uyarınca bildirilen listeden sandık kurulu başkanı olarak belirlenmeyenler arasından, ihtiyaç duyulan sandık kurulu üye sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekmeyle tespit eder ve bu kişilerden mani hali bulunmayanları sandık kurulu asıl ve yedek üyesi olarak belirler.”
- Değişiklik teklifinin 3. maddesi ile 298 sayılı Kanun'un 22. maddesinde yapılması öngörülen düzenlemeler için yukarıda bildirdiğimiz görüş, bu madde için de geçerlidir. Ayrıca, anılan her iki değişiklik bakımından, ad çekmeyle tespit etme ve bu tespit sonrasında mani hali bulunmayanların belirlenmesine ilişkin usul ve esasların ayrıntılı olarak ve söz konusu belirlenmelerde herhangi bir soru işaretine mahal bırakmayacak biçimde düzenlenmesine ihtiyaç duyulacaktır. Son olarak, hukuki belirlilik gereği, “mani hal” olarak ifade edilen durumların somut ve sınırlı sayıda tanımlanması gerekmektedir.
- **MADDE 5-** 298 sayılı Kanununun 68 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “; boyu 25, eni 1 santimetre ebatlarında” ibaresi madde metninden çıkarılmış, ikinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve dördüncü fıkrasında yer alan “sandıkları ve kabinlerinin” ibaresi “sandıklarının” şeklinde değiştirilmiştir.“Birlikte yapılan Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimlerinde, oy pusulaları aynı zarfa konulur.Seçimlerde kullanılacak kabinler, oy vermenin gizliliğini sağlayacak şekilde yaptırılır. Kabinlerin ölçü ve standartları Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.”
- Teklifin bu maddesi ile, zarfların oy sandıklarına atılması için açılan boşluğun ebatlarını belirleyen düzenlemeden vazgeçilmesi ve söz konusu boşlukların standart olmaktan çıkarılması öngörülmektedir. Açılacak boşluklar için herhangi bir üst sınır belirlenmemesinin uygulamada seçime güven bakımından sorun yaratabileceği düşüncesindeyiz. Zira söz konusu boşlukların belirli ebatlara tabi tutulması, oy sandığına atılan zarfların, sayım işlemlerine dek sandık içerisinde ve güvende kalacağını teminatıdır. Ayrıca bu madde ile, birlikte yapılacak Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimlerinde iki seçime ait oy pusulalarının da aynı zarfa konulması öngörülmektedir. Bu düzenlemeye göre, söz konusu seçimlerdeki geçersiz zarflar seçmenin hem Cumhurbaşkanlığı seçimi için hem de milletvekili seçimi için kullandığı oyun da geçersiz sayılması sonucunu doğurabilecektir.
- **MADDE 6-** 298 sayılı Kanununun 78 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Milletvekili,” ibaresi “Cumhurbaşkanı, milletvekili,” şeklinde değiştirilmiş, aynı fıkraya “hükümlere göre” ibaresinden sonra gelmek üzere “filigranlı kağıttan” ibaresi eklenmiş ve ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.“Oy zarfları, ön yüzünün sol üst köşesinde Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu amblemi yer alacak şekilde Yüksek Seçim Kurulunca filigranlı kağıttan hazırlanır.”
- Bu madde ile oy pusulaları ve zarfların filigranlı kağıt kullanılarak hazırlanması öngörülmektedir. Öngörülen uygulama, oy pusulaları ve zarfların orijinalliğini teyit etmek bakımından olumlu bir düzenleme olmakla birlikte, sandık kurulu mühürünün yerini alabilecek nitelikte bir güvence getirmemektedir. Bu nedenle, 298 sayılı Kanun'un 98. maddesinde değişiklik öngören teklif için yaptığımız açıklamalara paralel olarak, filigranlı kağıdın, sandık kurulu mühürünün yanı sıra bulunması gerektiği görüşündeyiz.

- MADDE 7- 298 sayılı Kanununun 81 inci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir
“Sandık çevresi
Madde 81– Sandık çevresi, oy sandığının konulduğu ve sandık kurulunun görev yaptığı oda, bölüm veya bu amaçla oluşturulan yerdir.”
- Bu madde, “sandığın kurulunun görev yaptığı yer merkez olmak üzere 100 metre yarı çaplı alan” şeklindeki sandık alanı tanımının kaldırılmasını ve “sandık kurulunun görev yaptığı yer merkez olmak üzere 15 metre yarı çaplı çevre” şeklinde tanımlanan sandık çevresinin “oy sandığının konulduğu ve sandık kurulunun görev yaptığı oda, bölüm veya bu amaçla oluşturulan yer” olarak değiştirilmesini öngörmektedir.
Her ne kadar müştemilat kavramının oy kullanılan okulun bahçesini de kapsadığı düşünülse de bu hususun kanunda açıkça belirtilmesi, propaganda yasağı ve kolluk kuvvetinin görev ve yetki alanı bakımından büyük önem arz etmektedir.Mevcut düzenlemede yer alan metrik belirlemelerin, kolluğun görev ve yetki alanı ile propaganda yasağının sınırlarının sorunsuzca çizilebilmesi bakımından kritik önem taşıdığını düşünüyoruz.
- MADDE 8- 298 sayılı Kanununun 82 nci maddesinin başlığına “ve yasaklar:” ibaresi eklenmiş, ikinci fıkrasına “çağrı” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya ihbar” ibaresi eklenmiş, beşinci ve yedinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, yedinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkralar eklenmiş ve mevcut son fıkra aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.“Sandık çevresinde, cebir, şiddet veya tehdit kullanarak sandık başı düzenini bozmaya kalkışanlar, sandık kurulu başkanı veya üyelerinden biri tarafından yapılan çağrı ya da seçmenlerin ihbarı üzerine gelen kolluk güçlerince derhal sandık çevresinden uzaklaştırılır ve gerekli yasal işlem yapılır. Seçmenlerce ihbar, o yer kolluk güçlerine şahsen yapılır.”“Bu madde uyarınca sandık çevresine gelen kolluk güçleri, başkanın talebine veya kurulun kararına uymak zorunda olup, çağrı veya ihbar sebebi ortadan kalkınca sandık çevresinden ayrılır.Seçimin güvenliğini sağlamakla görevli kolluk güçleri hariç, özel güvenlik görevlileri ve belediye zabıtalı gibi görevliler de dâhil olmak üzere resmî üniforma ve silah taşıyan kişiler, sandığın konulduğu bina, yapı ve bunların müştemilatına giremezler.Sandığın konulduğu bina, yapı ve bunların müştemilatında hiç kimse, başkalarının görebileceği şekilde bir siyasi parti veya adaya ait rozet, amblem veya benzeri işaretler ya da propaganda amaçlı yayınlar taşıyamaz; yazılı, sözlü veya görüntülü propaganda yapamaz. Bu fıkra hükümlerine uymayan kişiler kolluk güçleri tarafından uzaklaştırılır.” “İlçe seçim kurulu başkanı, sandık çevresinde, sandık başı iş ve işlemlerinin düzen içinde yürütülmesini ve sandığın konulduğu bina, yapı ve bunların müştemilatında güvenliği ve bu Kanunda öngörülen yasaklara uyulmasını sağlayacak tedbirleri alır; seçmenin ve bu yerlerde bulunma hakkına sahip diğer kişilerin buralara serbestçe girmesini engelleyen veya güçleştiren her türlü hareketi önler. Bu kapsamda, ilçe seçim kurulu başkanınca verilen talimatlara sandık kurulları, mülki ve idari makamlar uymak zorundadır.”
- Sandık çevresinde düzeni bozan kişilerin kolluk kuvveti çağırılarak uzaklaştırılmasını talep etme yetkisi, yürürlükte bulunan kanun uyarınca sadece sandık kurulu başkanı ve üyelerine tanınmıştır. Değişiklik teklifi ile bu yetkinin, "ihbar kapsamında" seçmenlere de tanınması öngörülmektedir.
Öncelikle bu “ihbar”ın gerçekleşip gerçekleşmediğini denetlemek mümkün olmadığından, söz konusu “ihbar” uygulaması, teklifin genel gerekçesinde sözü edilen dürüstlük kuralına bağlı hakkın kötüye kullanılması yasağının delinip delinmediği konusunda soru işaretlerine yol açabilecek mahiyettedir.

Teklif metninde, ihbara dayanak olarak “cebir, şiddet veya tehdit kullanarak sandık başı düzenini bozmaya kalkışma” fiilinden söz edilmekte ve bu tür bir girişimde bulunanların kolluk marifetiyle sandık çevresinden derhal uzaklaştırılması öngörülmektedir. Bu açıdan, bu değişikliğin, seçmenler tarafından, farklı niyetlerle suistimal edilebileceğinden endişe duymaktayız.

Benzer şekilde, ihbar sebebinin hangi hal ve şartlarda ortadan kalktığına tespiti de ayrıntılı tanıma muhtaç bir olgudur.

Teklif yasalaştığı takdirde seçmenin sandık kuruluna karşı ileri süreceği haklı itirazlar ile sandık kurulu başkan ve üyelerinin görev ve yetkilerini kullanırkenki serbestliği, "kolluk kuvvetine ihbar" tehdidi ile ya da fiili bir ihbar tehdidi bulunmasa dahi bu düzenlemenin varlığı karşısında söz konusu özneler tarafından otomatik olarak baskılanıp engellenme riski ile karşı karşıya kalacaktır. Örneğin bir kurula devamlı kolluk kuvveti çağrıldığı takdirde, sandık kurulu aynı durumla karşılaşmamak için görev ve yetkilerini yerine getirmekten kaçınabilecek ya da çekinebilecektir.

Benzer şekilde seçmen, kurulun herhangi bir işlemine 298 sayılı Kanun'a uygun şekilde itirazda bulursa dahi seçim çevresinde bulunan başka bir seçmen kolluk kuvveti çağırarak oy kullanma ya da sayım işlemleri sırasında yanlış bir uygulamada bulunan sandık kurulunun bu yanlış uygulamaya devam etmesine olanak sağlayabilir ve seçmenin baskı altına alınarak sandık çevresinde bir seçim öznesi olmaktan çıkarak etkisiz kılınmasına yol açabilir.

Bu açıdan söz konusu değişiklik teklifi, Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim günü işlemlerini zorlaştırma ihtimali doğurmuştur. Her ne kadar teklif, kolluğun sandık kurulu başkanının talebine veya sandık kurulunun kararına tabi olacağını öngörse de söz konusu talep ya da kararın neye dair olduğu konusunda bir açıklık bulunmadığı gibi, her halükarda, aralarında ast-üst ilişkisi bulunmayan ve birisi silahlı olan taraflar arasında gerilim ve baskı oluşması kaçınılmaz gözükmemektedir.

Genel gerekçede yer alan özgür, eşit ve serbest seçim vurgusu ile İçişleri Bakanlığına bağlı kolluk kuvvetinin kolaylıkla seçim çevresine dahil edilebilmesi uygulaması çelişmekte, öngörülen düzenlemenin yol açması muhtemel psikolojik baskılar ile seçimlerin gölgelenme ihtimali ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca, oy verme ve seçime katılma oranında, pek çok ülkede yapılan seçim güvenliği çalışmaları göstermiştir ki, siyasi görüş, etnik köken, ırk, mezhep, sosyal grup vb. sebeplerden kendini muhalefette gören bir birey, kolluk kuvvetlerinin sandık başında veya yakınında bulunmasından kaygı duyabilir. Bu kaygı, seçmenin oy verme motivasyonunu düşürebilir. Özellikle etkili başvuru hakkı ve temel hakların sınırlandırılmasına imkan tanıyan OHAL sürecinde, kolluk kuvvetlerinin sandık yakınında bulunması veya zaruri olmayan hallerde bile sandık başına çağrılabilme ihtimali bu kaygılara sahip seçmenin seçime katılımını daha da baskı altına alabilir.

Kısacası, mevcut durumda, seçmen iradesinin herhangi bir baskıya maruz kalmamasını güvence altına almak için kolluk kuvvetinin sandık çevresinde bulunması istisna olarak öngörülürken, değişiklik teklifi ile, kolluk kuvvetinin sandık çevresindeki varlığı adeta norm haline getirilmektedir.

- MADDE 9- 298 sayılı Kanunun 98 inci maddesinin dördüncü fıkrasının son cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. “Ancak, üzerinde sandık kurulu mührü bulunmamasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu filigranı, amblemi ve ilçe seçim kurulu mührü bulunan zarflar ile üzerinde leke veya çizik bulursa dahi bunun özel işaret koymak amacıyla yapıldığı kesin olarak anlaşılamayan zarflar geçerli sayılır.”

- Sandık mührü, söz konusu pusula veya zarfların ilgili sandığa ait olduğunun teminatıdır. Seçim günü boyunca kullanılan hiçbir pusula ve zarfın dışarıdan getirilmediği, mevcut uygulamada, ancak ve münhasıran o sandığa ait mührün varlığı ile teyit edilebilmektedir. İleriki maddelerde görüleceği gibi, ittifak oy hesaplaması gibi zorlaştırılmış sayım döküm işlemlerini başarı ile tamamlayabileceği varsayılan liyakatli kamu görevlilerinin ve diğer sandık kurulu üyelerinin, oy pusulalarına ve zarflara sandık kurulu mührü basma gibi kolay bir işlemi evleviyetle yerine getirmesi beklenir. Dolayısıyla bu görevlilerin mühür basmayı sehven unutmaması gibi bir gerekçe kabul edilebilir değildir. Aksine, liyakat esasına dayalı olarak seçilmesi öngörülen görevlilerin, sandık kurulu mührü basma gibi basit bir işlemi kasten ya da ihmal sonucu yerine getirmemesi, ağır yaptırım öngörülerek önüne geçilmesi gereken bir durumdur.

Teklifin mevcut haliyle yasalaşması durumunda, her sandıkta farklı bir uygulamanın söz konusu olması ve seçimlerin güvenilirliğinin ve toplumun seçimlere olan güveninin tümüyle zedelenmesi olasılığı doğacaktır. Bu itibarla, ve 16 Nisan 2017 tarihli referandum sonrası üzerinde sandık kurulu mührü bulunmayan pusulaların geçerli kabul edilmesi kararı dolayısıyla kamuoyunda oluşan endişeler de göz önünde bulundurularak, barkod sistemi veya benzeri daha iyi bir kontrol yöntemi getirilene dek mühür uygulamasının kesinlikle devam etmesi gerektiği görüşündeyiz.

- MADDE 10- 298 sayılı Kanununun 100 üncü maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarına aşağıdaki cümleler eklenmiş; altıncı fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş; mevcut yedinci fıkra aşağıdaki şekilde değiştirilmiş; mevcut sekizinci fıkrada yer alan “belediye ve muhtarlık seçimlerinde,” ibaresi “seçimlerde,” şeklinde değiştirilmiş; mevcut onuncu fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş; mevcut on ikinci fıkrada yer alan “sayıları, her siyasi parti veya bağımsız adayın” ibaresi “sayıları, her siyasi parti, bağımsız aday ve ittifakın ortak oyları” şeklinde, “karşılaştırılarak, her siyasi parti veya bağımsız adayın” ibaresi “karşılaştırılarak, her siyasi parti, bağımsız aday ve ittifakın ortak” şeklinde ve “ise, her siyasi parti veya bağımsız adayın” ibaresi “ise, her siyasi parti, bağımsız aday ve ittifakın ortak” şeklinde değiştirilmiş; mevcut on üçüncü fıkrada yer alan “Siyasi partilerin ve bağımsız adayların” ibaresi “Siyasi partilerin, bağımsız adayların ve ittifakların ortak” şeklinde ve “her siyasi parti ve bağımsız adayın” ibaresi “her siyasi parti, bağımsız aday ve ittifakın ortak” şeklinde değiştirilmiş; mevcut on yedinci fıkrada yer alan “siyasi partiye veya bağımsız adaya” ibaresi “siyasi parti, bağımsız aday veya ittifakın ortak oyu için” şeklinde değiştirilmiş ve mevcut on dokuzuncu ve yirincinci fıkralarda yer alan “siyasi partilerin ve bağımsız adayların” ibareleri “siyasi partilerin, bağımsız adayların ve ittifakların ortak” şeklinde değiştirilmiştir.“Bunlardan sonra, ittifak yapan siyasi partilerin bulunması halinde, ittifakların birleşik oy pusulasındaki sıralarına göre ortak oyları için yeteri kadar sütun ayrılır ve bu sütunların üzerine ittifakların unvanları yazılır.”“Ancak aynı zarf içinde birden fazla oy kullanılan seçimlerde, zarfın içinden çıkan oy pusulaları okunmadan önce, seçim türüne göre ters çevrilerek tasnif edilip masanın üzerine konulur ve dokuzuncu fıkra uyarınca işlem yapılır.”“Birlikte yapılan Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimlerinde, önce Cumhurbaşkanlığı seçimine ait oy pusulalarının sayım ve dökümü yapılır. Mahalli idare organları seçimlerinde;a) Büyükşehirlerde, sırasıyla büyükşehir belediye başkanlığı, belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği ve muhtarlık, b) Diğer illerde, sırasıyla belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği, il genel meclisi üyeliği ve muhtarlık,seçimlerine ait oy pusulalarının sayım ve dökümü yapılır.“İttifak alanı içerisinde, “EVET” mührünün;a) Bir siyasi partiye ayrılan alana,b) Hem bir siyasi partiye ayrılan alana hem de ittifak unvanı bölümüne,c) İttifak unvanı bölümüne taşacak şekilde, bir siyasi partiye ayrılan alana,basılması halinde, bu oy pusulaları geçerli kabul edilir ve sayım döküm

çetvelinde o siyasi partinin çetveldeki sütununa işaretlenir. Bu haller dışında, yalnız ittifak alanı içerisinde “EVET” mührünün basıldığı her durumda, bu oy pusulaları da geçerli kabul edilir ve sayım döküm çetvelinde ittifakın ortak oyları sütununa rakamlar birden başlamak üzere, sırasına göre çizilmek suretiyle, ayrı ayrı işaretlenir.”

- Bu madde, sayım ve döküm çetveline ittifak ortak verilerinin girilebilmesi ile ilgili değişiklikler öngörmektedir.

Madde, ayrıca, zarfın içinden çıkacak olan pusulaların oy sayımına geçilmeden önce okunmadan tasnif edilmesini öngörmektedir. Bu itibarla bu değişiklik teklifi, zarfın içerisinden aynı seçim türüne ait birden fazla pusula çıkması durumunda, hesaba katılmayan oy olarak tasnif edilmesi gereken oy pusulalarının takibini zorlaştıracak ve uygulamada karışıklıklara yol açabilecektir.

Her seçim türüne ait farklı zarf ve pusula kullanılması uygulaması, oy sayım süreci bakımından daha uzun olmakla birlikte, işlemlerin kontrollü şekilde yürütülmesi için gerekli ve önemlidir.

İlk olarak bütün pusulaların zarflarından çıkarılarak dizilmesi, sayım sonunda herhangi bir veri uyumsuzluğu yaşandığında geriye dönüşü olmayan sonuçlar doğurabilir. Üstelik, sandık kurulu mührü taşımayan pusula ve zarfların geçerli sayılabileceğinin öngörüldüğü bu teklif, hesaba katılmayan oyların takibini tamamen imkansız hale getirebilir.

Aynı madde, ittifak ortak oyları ile siyasi parti oylarının hesaplanması ve bunların geçerlilik/geçersizlik şartlarına dair ayrıntılı düzenlemeler gerektirmektedir.

- MADDE 11- 298 sayılı Kanununun 101 inci maddesinin ikinci fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir.“7. Yetkili seçim kurulları tarafından gönderilen ve Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu filigranı bulunan oy pusulalarının arkasının sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması.”

Teklifin 9. maddesinde zarflar için getirilmesi öngörülen düzenlemeye benzer olarak, bu maddede de oy pusulalarının arkasının sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması durumuna sonuç bağlanmaktadır.

Maddedeki “ihmal” ibaresi hukuki belirlilikten uzaktır. Yasal düzenleme ile peşinen ihmali kabul etmiş olmak, uygulamada pek çok sandık kurulunun mühürleme işlemini yapmamasına sebebiyet verebilir. Bu durum mühürlü ve mühürsüz oy pusulalarının bir arada olduğu karmaşık ve muğlak bir seçim ortamı yaratacaktır.

Yineleyerek belirtmek isteriz ki net olarak tanımlanmayan “ihmal” olgusu, fiiliyatta farklı uygulamalara farklı sonuçlar bağlanmasına ve bu itibarla seçim güvenliğinin zedelenmesine yol açabilecek niteliktedir.

- MADDE 12- 298 sayılı Kanununun 105 inci maddesinin ikinci fıkrasının yirmi ikinci bendinde yer alan “oyların” ibaresi “oylar ile ittifakların her birinin aldığı toplam geçerli ortak oyların,” şeklinde ve üçüncü fıkrasında yer alan “sandık çevresi içinde” ibaresi “sandığın konulduğu bina veya yapıda” şeklinde değiştirilmiştir.

- Bu madde, 298 sayılı Kanun’un 105. maddesinin, teklifin diğer maddelerinde öngörülen değişiklikler ile uyumlaştırılmasına yönelik terminolojik düzenlemeler öngörmektedir.

- MADDE 13- 298 sayılı Kanununun 108 inci maddesinin dördüncü fıkrasına (14) numaralı bentten sonra gelmek üzere aşağıdaki bentler eklenmiş, diğer bentler buna göre teselsül ettirilmiş ve altıncı fıkrasında yer alan “adayların” ibaresi “adaylar ile ittifakların ortak” ibaresi şeklinde değiştirilmiştir.15. İttifakların her birinin aldığı ortak oy sayısı,16. İttifak içerisindeki her bir siyasi partinin tek başına aldığı oy sayısına, ittifakın ortak oylarından gelen payın ilave

edilmesiyle elde edilen oy sayısı,17. Muhtarlık seçimlerinde kendilerine oy verilen kimselerin alfabetik sırada ad ve soyadları ile her birinin aldığı oy sayısı,”

- İttifakın ortak oyu olarak tanımlanan oyların, siyasi partilere bölüştürülmesinde izlenen yöntem, seçmenin siyasi parti tercihi hakkında hiçbir veriye sahip olmaksızın birleştirme tutanağındaki oy dağılımı ile sandıktaki oy dağılımı arasında doğru orantı olduğunu varsaymaktadır. Halbuki sandık oy dağılımı ile birleştirme tutanağındaki oy dağılımı birbirlerinden bağımsız olgular olup, sandık oy dağılımının, birleştirme tutanağındaki oy dağılımı ile aynı olacağını varsaymak hatalı sonuçlara yol açabilecektir. Bu uygulama, nihai olarak seçmenin siyasi parti tercihi ile ilgili yanlış çıkarımlara sebep olabilir ve milletvekili dağılımında sapmalara yol açabilir.

Örnek üzerinden gidilecek olursa: seçime ittifak ile giren X ve Y partilerinden X partisi, 0001 numaralı sandıkta Y partisinden daha fazla oy almış olsa dahi, eğer Y partisi, söz konusu ilçe genelinde X partisinden daha fazla oy alır ise, 0001 numaralı sandıkta herhangi bir partiye mühür basmaksızın yalnızca ittifak alanına mühür basan seçmenlerin, Y partisine oy verdiği varsayılarak hesaplama yapılması öngörülmektedir. Söz konusu sandıkta yalnızca ittifak alanına mühür basmak suretiyle oy kullanan seçmenlerin iradesi tespit edilemediği halde bu seçmenlerin oyunun Y partisi lehine "yorumlanması", seçmen iradesinin sonuçlara yansımaya engel olacaktır.

- **MADDE 23–** (1) 298 sayılı Kanunun;a) 33 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “bilgiler” ibaresi “yerleşim yeri adresi bilgileri” şeklinde değiştirilmiştir.b) 35 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “bilgiler” ibaresi “yerleşim yeri adresi bilgileri” şeklinde değiştirilmiştir.c) 71 inci maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde yer alan “alanı içinde” ibaresi “çevresinde” ve (2) numaralı bendinde yer alan “Sandık alanında,” ibaresi “İlçe seçim kurulunca belirlenen bina, yapı ve benzeri yerlerde,” şeklinde değiştirilmiştir.ç) 72 nci maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde yer alan “alanında” ibaresi “çevresinde dışında” şeklinde değiştirilmiştir.d) 73 üncü maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde yer alan “sandık alanında” ibaresi “seçim bölgesinde” şeklinde değiştirilmiştir.e) 85 inci maddesinin başlığında ve birinci fıkrasında yer alan “alanı” ibareleri “çevresi”, birinci fıkrasında yer alan “sandık alanına” ibaresi “sandığın konulduğu bina, yapı ve bunların müstemilatına” şeklinde değiştirilmiştir.f) 153 üncü maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarında yer alan “sandık alanına” ibareleri “sandığın konulduğu bina, yapı veya bunların müstemilatına” şeklinde değiştirilmiştir.(2) 2839 sayılı Kanunun;a) 11 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan “Yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış” ibaresi “Askerlikle ilişkisi” şeklinde değiştirilmiştir.b) 31 inci maddesinin birinci fıkrasına “oy sayısını” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve ittifakların ortak oy sayısı ile ortak oylarından gelen payı” ibaresi eklenmiştir.(3) 2972 sayılı Kanunun;a) 9 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan “yirmibeş” ibaresi “on sekiz” şeklinde değiştirilmiştir.b) 31 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “25” ibaresi “on sekiz” şeklinde değiştirilmiştir.

- Bu madde, 298 sayılı Kanun’un çeşitli maddelerinin, teklifin diğer maddelerinde öngörülen değişiklikler ile uyumlaştırılmasına yönelik terminolojik düzenlemeler öngörmektedir.

- **MADDE 24-** 298 sayılı Kanunun 83 üncü maddesi, 2972 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin ikinci fıkrası ve 32 nci maddesinin ikinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının son cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır.

- Bu madde, 298 sayılı Kanun’un sandık alanında alınacak güvenlik önlemlerini ve yasakları düzenleyen 83. maddesinin yürürlükten kaldırılmasını öngörmektedir. Değişiklik teklifi ile sandık alanı tanımının kanundan çıkarılması öngörüldüğünden, ilgili 83. maddedeki sandık alanı düzenlemelerinin ilga edilmesi teklif edilmiştir.

Tüm bu değerlendirmelerimiz sonucunda Oy ve Ötesi olarak belirtmek isteriz ki Anayasanın 67. maddesinde yer alan seçimlerin serbestliği ve gizli oy ilkeleri seçimlerin güvenli ve huzurlu bir ortamda gerçekleştirilmesi ve seçmenin hiçbir etkiye maruz kalmadan hür iradesini sandığa yansıtabilmesi için büyük önem taşımaktadır.

Herhangi bir etki ya da baskıya maruz kalmaksızın, seçmenin özgür iradesi ile yaptığı tercihin seçim sonucuna aynen yansıtılması anayasal bir şarttır.

Süreçlerin şeffaflığını ve seçimde elde edilen verilerin denetlenebilirliğini artırarak, daha güvenilir seçimler yolunda ilerlememiz gerektiğine inanıyoruz. Ancak, şu anda değiştirilmesi teklif edilen maddelerin bazıları, seçim işlemleri bakımından sandık kurullarının birbiri ile çelişen uygulamalarına sebebiyet verme riski taşımaktadır. Gereçeklerdeki çelişkiler ve uygulamalardaki belirsizlikler, tartışma yaratacak düzeydedir. Oysaki seçim yasası gibi önemli bir kanunun mümkün olduğu kadar net tanımlanması ve mümkünse tartışma yaratmayacak düzeyde tutarlı olması gerekmektedir.

Adil, şeffaf ve güvenilir seçimler için bir araya gelmiş bir sivil toplum kuruluşu olarak, bu kanun teklifi sürecinde tecrübemiz ve bilgilerimiz ışığında yaptığımız değerlendirmeyi kamuoyuna sunuyor ve bu sürecin daha iyi işleme için üzerimize düşen görevi yerine getirmeye hazır olduğumuzu belirtmek istiyoruz.

Kamuoyunun bilgisine saygı ile sunarız.

Oy ve Ötesi
